

BUXORO VILOYATIDA TURIZMNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Fatilloeva Sabina Anvar qizi

Buxoro davlat universiteti,
Iqtisodiyot kafedrası o'qituvchisi
E-mail: anvarovnasabina07@gmail.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.22824476>

Received: 12 September 2026 • Accepted: 17 September 2026 • Published: 18 September 2026

Annotatsiya:

Mazkur tezisda Buxoro viloyatida turizmni barqaror rivojlantirishning institutsional-iqtisodiy mexanizmlari tahlil qilingan. Hududiy turizm rivojiga ta'sir etuvchi asosiy omillar aniqlanib, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'nalishlari asoslab berilgan.

Kalit so'zlar.

barqaror turizm, institutsional mexanizm, iqtisodiy mexanizm, investitsiya, infratuzilma, raqamli turizm, hududiy rivojlanish

Kirish.

Globalashuv jarayonlari jadallashib borayotgan hozirgi sharoitda turizm sohasi hududiy iqtisodiyotning strategik tarmoqlaridan biri sifatida shakllanmoqda. Jahon amaliyoti shuni ko'rsatadi, turizmni barqaror rivojlantirish orqali iqtisodiy o'sish sur'atlarini oshirish, xizmatlar sektorini kengaytirish va aholi bandligini ta'minlash mumkin.

Buxoro viloyati o'zining boy tarixiy-madaniy merosi, noyob arxitektura obidaları hamda geografik joylashuvi bilan turizmni rivojlantirish uchun yuqori salohiyatga ega hududlardan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, turizmni barqaror rivojlantirish jarayonida institutsional nomukammallik, infratuzilma cheklovlari va investitsiya yetishmovchiligi kabi tizimli muammolar mavjud.

Tadqiqot maqsadi. Buxoro viloyatida turizmni barqaror rivojlantirishning institutsional-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqish.

Turizmning iqtisodiy samaradorligi (multiplikativ ta'sir). Turizm sohasining rivojlanishi hududiy iqtisodiyotga multiplikativ ta'sir ko'rsatadi, ya'ni ushbu tarmoqning rivojlanishi boshqa iqtisodiy sohalarning ham o'sishini rag'batlantiradi. Xususan, transport, savdo, umumiy ovqatlanish, hunarmandchilik va xizmat ko'rsatish sohalari turizm rivoji bilan bevosita bog'liq holda kengayadi. Natijada, hududiy yalpi mahsulot hajmi ortib, aholi daromadlari oshadi va bandlik darajasi yaxshilanadi. Shu jihatdan, turizm iqtisodiyotning "drayver" tarmoqlaridan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Raqamli transformatsiya va "smart tourism". Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm sohasida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish muhim omil hisoblanadi. Xususan, "smart tourism" konsepsiyasi asosida mobil ilovalar, onlayn bronlash tizimlari, virtual gidlar va raqamli marketing vositalari orqali turistlar uchun qulay muhit yaratiladi. Bu esa xizmatlar sifati va tezkorligini oshirish bilan birga, turizm korxonalarining raqobatbardoshligini kuchaytiradi.

Turizm xizmatlari sifatini boshqarish. Turizm sohasida xizmatlar sifatini oshirish hududiy turizmning raqobatbardoshligini belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Xalqaro standartlarga mos xizmat ko'rsatish tizimini joriy etish, servis madaniyatini rivojlantirish hamda mijozlarga yo'naltirilgan yondashuvni shakllantirish orqali turistlar qoniqish darajasini oshirish mumkin.

1-jadval

Turizmni rivojlantirishning institutsional-iqtisodiy mexanizmlari¹

Mexanizm turi	Asosiy vositalar	Muammolar	Takomillashtirish yo'nalishlari
Institutsional	Davlat siyosati, normativ baza	Boshqaruv samaradorligi past	Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish
Iqtisodiy	Investitsiya, kredit, soliq imtiyozlari	Moliyaviy resurslar cheklangan	Rag'batlantirish mexanizmlarini kuchaytirish
Infratuzilmaviy	Transport va servis tizimi	Notekis rivojlanish	Kompleks modernizatsiya
Innovatsion	Raqamli texnologiyalar	Sust rivojlangan	Digital platformalarni joriy etish

Yuqoridagi jadval ma'lumotlari Buxoro viloyatida turizmni rivojlantirishning institutsional-iqtisodiy mexanizmlari o'zaro bog'liq holda faoliyat yuritishini ko'rsatadi. Jumladan, institutsional mexanizmlarning samaradorligi iqtisodiy va infratuzilmaviy omillar rivojiga bevosita ta'sir etadi. Shu bilan birga, iqtisodiy rag'batlantirish vositalari investitsion faollikni oshirish orqali infratuzilma rivojlanishini tezlashtiradi.

Hududiy turizmni rivojlantirishning mavjud holatini kompleks baholash maqsadida SWOT tahlil usulidan foydalanildi. Ushbu yondashuv orqali sohaning kuchli va zaif tomonlari, shuningdek, tashqi muhitdagi imkoniyatlar va tahdidlar aniqlanadi.

2-jadval

Buxoro viloyatida turizmni barqaror rivojlantirishning institutsional-iqtisodiy holati²

Imkoniyatlar (O)	Tahdidlar (T)
Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish imkoniyati	Global turizm bozoridagi raqobat
Raqamli turizmni rivojlantirish	Ekologik va resurs cheklavlari
Xalqaro turizm oqimining oshishi	Iqtisodiy beqarorlik omillari
Davlat-xususiy sheriklikni kengaytirish	Hududlararo nomutanosib rivojlanish
Kuchli tomonlar (S)	Zaif tomonlar (W)
Boy tarixiy-madaniy meros bazasi	Infratuzilmaning notekis rivojlanishi
Turizm salohiyatining yuqoriligi	Xizmatlar sifati darajasining pastligi
Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash	Investitsiya oqimining yetarli emasligi
Geografik joylashuvning qulayligi	Kadrlar salohiyatining yetishmovchiligi

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi tizimli takliflar ishlab chiqildi:

1. Institutsional transformatsiya

- Hududiy turizmni boshqarishda yagona koordinatsion markaz yaratish
- Turizm klasterlari asosida boshqaruv modelini joriy etish

2. Investitsion mexanizmni kuchaytirish

- Turizm sohasida maxsus iqtisodiy zonalar tashkil etish
- Xorijiy investorlar uchun soliq preferensiyalarini kengaytirish
- Venchur kapital va startaplarni qo'llab-quvvatlash

3. Infratuzilmani kompleks rivojlantirish

- Transport-logistika tizimini modernizatsiya qilish
- Mehmonxona va servis infratuzilmasini hududlar kesimida kengaytirish

4. Raqamli turizmni joriy etish

- "Smart tourism" platformalarini yaratish
- Onlayn bronlash va raqamli marketing tizimlarini rivojlantirish

5. Kadrlar va xizmatlar sifati

¹ Muallif tomonidan tuzilgan

² Muallif tomonidan tuzilgan

- Turizm sohasida dual ta'lim tizimini joriy etish
- Xizmatlar sifatini xalqaro standartlarga moslashtirish

6. Yashil turizmni rivojlantirish

- Ekologik turizm hududlarini shakllantirish
- Barqaror resurs boshqaruvini joriy etish

Xulosa qilib aytganda, Buxoro viloyatida turizmni barqaror rivojlantirish institutsional va iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish bilan chambarchas bog'liq. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, turizm sohasining samaradorligi investitsiya faolligi, infratuzilma rivoji va xizmatlar sifatiga bevosita bog'liq. Hududda mavjud boy tarixiy-madaniy meros turizmni rivojlantirish uchun katta imkoniyat yaratadi, biroq infratuzilmaning notekis rivojlanganligi, raqamli texnologiyalarning yetarli joriy etilmaganligi va investitsiya oqimlarining cheklanganligi mavjud salohiyatdan to'liq foydalanishga to'sqinlik qilmoqda. Shu bois, turizmni rivojlantirishda investitsiya muhitini yaxshilash, infratuzilmani modernizatsiya qilish hamda raqamli texnologiyalarni keng joriy etish ustuvor yo'nalishlar sifatida qaraladi. Ushbu chora-tadbirlar hududiy turizmning raqobatbardoshligini oshirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 5-yanvardagi PF-5611-son "Turizmni jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni.
3. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. – URL: <https://stat.uz> (murojaat sanasi: 2026).
4. UNWTO. Tourism and Sustainable Development Goals. – Madrid, 2023.
5. World Bank. Tourism for Development Report. – Washington DC, 2024.

THESIS INFORMATION IN OTHER LANGUAGES

РУССКИЙ

ENGLISH

Abstract. This paper examines the institutional and economic mechanisms for sustainable tourism development in the Bukhara region. The study identifies key factors affecting regional tourism growth and highlights existing challenges, including insufficient infrastructure, limited investment inflows, and the low level of digitalization. Based on the analysis, practical recommendations are proposed to improve institutional frameworks, enhance investment activity, and increase the overall efficiency of the tourism sector.

Keywords. sustainable tourism, institutional mechanisms, economic mechanisms, investment, infrastructure, digital tourism, regional development